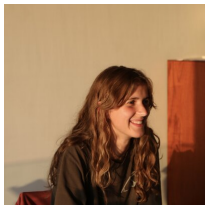

The 8th letter

EFFI & AMIR

Taalhekkens

Roosje Mestdagh

Gezien op 22 november 2022

Studio's van het Kaaitheater, Brussel

Effi (Weiss) & Amir (Borenstein) nemen in 'the 8th letter' de toeschouwer mee in de wereld van klanken, grenzen en geopolitiek. In de participatieve lecture performance van het kunstenaarsduo leren we over sjibbolets en territoria. Dat taal en klank een politiek instrument is, wordt al snel duidelijk. Dat de technologie faalt in deze wereld van in- en exclusie, komt wat later.

29 NOVEMBER 2022

Effi & Amir wachten ons op in een niet al te grote, noch mooi aangeklede ruimte. Ik las op voorhand dat het publiek moet participeren bij deze *lecture performance*. Ik ga wat afwachtend tegen de bakstenen muur staan, net zoals het gros van de andere toeschouwers. Ik vraag me al gauw af of ik niet beter op de houten vloer zou gaan zitten, maar besluit toch maar recht te blijven staan. Kwestie van een actieve houding aan te nemen. Maar ik blijf twijfelen, net als veel anderen. Als sommigen, zoals mijn buur, wel gaat zitten volg ik zijn voorbeeld toch maar.

Liever niet teveel opvallen...

In stilte kijken Effi & Amir toe hoe het publiek hoe de kijkers zich zo een plekje zoeken. Amir houdt een microfoon vast, die door een draad verbonden is met de opengeklapte laptop op de zwarte sokkel voor hem. Voor de rest is de ruimte vrijwel leeg, op het reusachtig zwart gordijn na waar Effi & Amir voor staan. Zodra Amir het publiek begroet verschijnen ook woorden op het doek, maar niet foutloos. Zijn 'Hello everybody' wordt in de projectie 'Hello buddy'.

Amir stelt nu zichzelf en Effie voor. Dit Israëliische kunstenaarsduo maakt al meer dan 20 jaar kunst in de vorm van performances, installaties, video's etc. In 2005 verhuisden ze naar Brussel. Ze maakten er zich, naast Hebreeuws en Engels, ook het Frans machtig. Tijdens die inleiding geeft de projectie elk nieuw woord dat Amir uitspreekt weer, maar soms begrijpt de pc de woorden verkeerd en soms pikt hij ze helemaal niet meer op. Als dat gebeurt tikt Effie Amir zachtjes op de schouder, wijst naar de laptop en maant hem aan terug te beginnen waar het systeem staakte.

Effi & Amir staan stil bij taal en, vooral, klanken als een belangrijk geopolitiek instrument. Het vertrekpunt van hun lecture performance is het begrip 'Sjibbolet'. Dat geeft aan wie al dan niet tot een bepaalde groep hoort. De uitspraak van bepaalde woorden is het beslissende criterium. Deze praktijk is afkomstig van een verhaal uit de Hebreeuwse Bijbel, waarin de Efraïmieten Gilead aanvielen, maar verloren. De Gileadieten bezetten op hun beurt de Jordaanoever zodat ze de naar huis vluchtende vijand konden opwachten. Eenieder die de rivier wilde oversteken kreeg de opdracht om "sjibbolet" uit te spreken. Efraïmieten die vanwege hun dialect "sibbolet" zeiden werden gedood.

Meteen linkt Effie dit voorbeeld aan een ander: tijdens de Guldensporenslag konden de Vlamingen de Fransen onderscheiden door hen "schild en vriend" te laten zeggen, wederom klanken die de ene taalgroep anders uitspreekt dan de andere. Effie voegt hieraan toe dat een vertegenwoordiger van de extreemrechtse politieke partij Vlaams Belang, Dries Van Langenhove, een vereniging oprichtte met de naam Schild & Vrienden. Volgens hem slechts een mopje, maar zonder dat Effie dat nog expliciet moet benoemen, zijn wij ons wel bewust van de politieke lading van de naam in het licht van het uiterst strenge migratiestandpunt van het VB.

Dat Sjibbolet een geopolitiek instrument is is dus snel duidelijk uit de lecture van Effi & Amir. Een woord is een onzichtbare grens en klanken zijn de grenswachters. Taal en klank vormen groepen en al wie hieraan vreemd is wordt buitengehouden.

Taal en klanken zijn niet zwart of wit

Amir opent nu het gordijn. Daarachter ligt een grote, lichte ruimte. In het midden van de studio staat een gigantische ronde witte tafel, met een stuk of twintig zwarte krukjes. Samen met Effie scharen we ons rond de tafel. Amir legt, zonder haast en één voor één, een gekleurde stift voor onze neus neer. 'Take the pen', zegt Effie, 'open it and mark your territory on the table'. Met mijn groene pen teken ik een mooie boog van links naar rechts. 'Write your name in your territory and the languages you speak.' Ik bakken ik gedwee mijn land af, geef het een naam en beslis op twee seconden tijd dat er in dat land Nederlands, Frans en Engels gesproken zal worden. Het buurland naast mij schuift dan weer Catalaans, naar voren. Aan de overkant van de tafel, lees ik, zal in één land Hebreeuws en in een

ander Italiaans de voertaal zijn. Hoewel alle deelnemers er min of meer hetzelfde uitzien, creëren die verschillende taalkeuzes toch nuances en verschillen rond de tafel.

Na het onwennig tekenen op de tafel zet de volgende opdracht (letterlijk) de toon: Effi legt ons het verschil tussen de “s” en “sj” klanken uit, waarbij slechts een kleine verplaatsing van de tong, die als het ware dienst doet als een poort om meer of minder lucht door te laten, maakt dat in het Bijbelse verhaal de Gileadieten de Efraïmieten makkelijk konden ontmaskeren. Nu is het onze beurt om die klanken te reproduceren. Effi telt af en er klinkt een sissend geluid. In het midden op de tafel ligt iets dat op een vingerhoedje lijkt, maar dan net wat groter. Nadat Amir met een microfoon ons geluid registreerde projecteert dat object een vorm met scherpe hoeken op de tafel. Met onze stiften volgen we deze randen. Dit is vanaf nu het territorium van de s-klank.

Deze opdracht doen we doorheen de voorstelling nog eens, maar dan met andere letters en klanken. We testen ook met een kaarsje vlak voor de mond hoe lucht ontsnapt bij het uitspreken van de ‘p’ zodat het kaarsje dooft. Dat is niet het geval bij de ‘b’. We lezen nog andere sjibbolet-voorbeelden uit de recente geschiedenis voor. Verhalen over Duitse spionnen die ontmaskerd werden door hun uitspraak, of verhalen over het onderscheid tussen Soennieten en Sjiieten, louter op basis daarvan.

Bij een volgende lezing staan we allen terug recht. Amir stil staat bij de achtste letter van het Latijns alfabet. Het rauwe materiaal van de klank. Hij vat kort de geschiedenis samen van de letter ‘h’. de vorm correspondeert met de Hebreeuwse cheth en de Griekse Eta, en valt te herleiden tot een oud symbool voor ‘hek’. Opnieuw een verwijzing naar de grenzen.

Hoewel de opdrachten mijn volledige aandacht hielden en het participatieve luik van de performance de verschillende ervaringen van klanken mooi blootlegt, bleef ik wachten op iets meer. Een zeker inzicht. Vlak voor het einde kwam dat toch nog even naar boven, als Effi vertelt dat sjibbolet-gebruiken nu ook door computers toegepast worden. Maar die technologische toepassing kent zijn valkuilen, legt Amir uit (maar ik zal hier niet verklappen hoe...). Hij laat zien dat technologie vaak faalt als het om Sjibbolet gaat. Digitale technologie werkt met bits en bites, met nullen en éénen, wit of zwart, ja of nee. Maar bij taal werkt dat niet altijd, want taal en klanken zijn niet zwart of wit.